

UN ALTRE PARADIGMA CIENTÍFIC ÉS POSSIBLE

SERGIO ANTONIO GÖRGEN

Porto Alegre, Brasil

Entre els tants acusats d'obscurantisme científic, col·locat en el segle XIX i classificat de dinosaure tecnològic, em sento en el deure ètic d'entrar en el debat científic que embolica la qüestió dels transgènics, més pròpiament, sobre els fonaments de la ciència: el seu mètode, la seva finalitat i el control ètic sobre les seves aplicacions tecnològiques. Entre els que ens acusen -periodistes i acadèmics- hi ha desinformat, hi ha uns que serveixen a interessos inconfessables, i hi ha altres que són víctimes d'un reduccionisme científic. En alguns casos es dona una combinació dels tres factors.

Els que més criden l'atenció són els acadèmics ben formats però esclaus d'un mètode científic reduccionista, centrat en la segmentació de l'objecte i en la creença cega en el determinisme genètic; fills, per tant, d'una escola científica incapaç de practicar la transdisciplinarietat i poc disposada a reconèixer la complexa interacció entre els sistemes vitals. Com diu Lovins&Lovins, en El Conte de les Dues Botàniques, «dins la tradició cartesiana de reduir el tot complex en parts simples, s'entesta a alterar gens aïllats i obviar la totalitat interactiva dels ecosistemes» (Institut Rocky Mountain, Colorado, EUA).

Aquest reduccionisme es tradueix en l'atribució de gran efecte a un únic gen. Encara que els gens són determinants en l'expressió de les característiques, l'aparença d'un ésser viu és el resultat d'interaccions genètiques complexes, més enllà de l'efecte ambiental. És extremadament difícil que una característica no sigui afectada per alguna interacció.

Alguns tenen un gust especial per determinar el segle científic en què estan els altres. Perquè es registra que aquest paradigma científic és propi dels segles XIX i XX, i va començar a ser superat en les dues últimes dècades del segle XX. A l'inici del segle XXI la Humanitat es troba davant de dos camins. O continua insistint en un paradigma científic cada cop més fragmentat i especialitzat, finançat per grans capitals i servil a ells, consolidant la cooptació dels científics, o aprofundeix la construcció d'un nou paradigma científic integral: biocèntric, transdisciplinari, ecològic, sistèmic i holístic, rigorós en el mètode i en l'experimentació, seriós en la disciplina exigida per l'estatut propi de la ciència, però

capaç de captar i relacionar el conjunt de les implicacions inherents a qualsevol intervenció humana sobre la realitat, especialment sobre els éssers vius.

En aquest nou mode de fer ciència, pel qual lluitem, el control social i ètic guia les aplicacions tecnològiques de la ciència i té precedència sobre els mecanismes del mercat. En aquest nou paradigma es defensa en igual grau d'intensitat la llibertat d'investigació i el control públic i democràtic sobre les aplicacions dels resultats del coneixement científic.

La qüestió dels transgènics, des del punt de vista científic, involucra cinc BIO: biodiversitat, biotecnologia, bioseguretat, biopirateria i bioètica. Des del punt de vista de la sobirania nacional hauríem de preocupar-nos moltíssim de la biopirateria del nostre patrimoni genètic, l'or verd del segle XXI.

Discurs simplista

Però la veritat és que els fanàtics protransgènics, amb un discurs simplista de defensa de la ciència, només s'han preocupat d'una àrea de la ciència: la biotecnologia. I en la biotecnologia, només la de laboratori, aprofitant-se i mercatilitzant el millorament genètic realitzat per les comunitats camperoles i pels «milloradors», tenint com a base la nostra fantàstica biodiversitat vegetal i animal. I en la biotecnologia de laboratori, per raons certament impublicables, es restringeixen a la defensa sectària d'aplicacions tecnològiques controlades per poques grans multinacionals. Demostren ceguesa científica o compromisos d'un altre ordre, camuflats en la defensa de la ciència. En nom de l'avanç de la ciència, el que s'està defensant, en la pràctica, és una tècnica de laboratori limitada a la manipulació genètica d'interès comercial, controlada per monopolis econòmics. Estan promovent productes tecnològics d'alt risc, comercialitzats sense control ètic, sense proves a mitjà termini, sense anàlisi de bioseguretat, sense avaluació de potencials bioriscos, sense avaluació d'impactes en la biodiversitat i, pitjor encara, col·locant l'interès de lucre de grans empreses sobre el de la protecció de la vida, ignorant per complet, per tant, la bioètica.

La trama de la vida, formada en milions d'anys, no pot ser manipulada per tècniques de laboratori, per més

fantàstiques que siguin, sense estudiar i investigar el conjunt complex de les seves interaccions i impactes. Per això és pel que lluitem: per més ciència i per un paradigma científic més ampli i més complet. Els transgènics, de la forma com són col·locats avui dia en el mercat, són producte d'un model científic en crisi, creador de conseqüències ambientals funestes per a la Humanitat, servil als amos del poder econòmic i incapaç de donar respostes noves als nous problemes que ha creat. La possibilitat científica de reprogramar la vida, trencant, inclusivament, la barrera de l'encreuament sexual entre les espècies, exigeix per si mateixa, la superació del model de ciència en què avui està circumscribita.

Però em cal assenyalar que un nombre cada cop major de científics es manifesten contraris a qualsevol forma de transferència genètica entre éssers vius d'espècies diferents i que la transgènia en si és un error. Defensen que hem de rescatar i investigar altres aspectes de biotecnologia, altres formes de saber científic, que reconguin i captin l'enorme complexitat i la diversitat de situacions locals que emboliquen les diverses formes d'interacció vital que cap ciència de laboratori arriba a aconseguir.

En la qüestió dels transgènics falta ciència i hi ha poca investigació. La ironia és que els que volen més ciència són acusats d'obscurantistes. I es presenta com a model d'avanç científic l'empresa propietària de la patent de soja transgènica, que es nega a presentar investigacions elementals a mitjà termini i en sòl brasiler, sobre impactes ambientals i de seguretat alimentària d'una planta engendrada en un laboratori amb parts de material genètic d'un virus, de dues agrobactèries i de la petúnia, condicionada per resistir les altes dosis d'un verí, comercialitzat per la mateixa empresa.

L'hora de les ciències

Arriba l'hora de la ciències -aquesta paraula no té el dret de ser utilitzada en singular- amb abordatge transdisciplinari, holístic, ampli, integral, que s'inclinin i investiguin el conjunt de les qüestions involucrades en el tema.

I si volem realment modernitat, tornem al segle XVIII i incorporem els valors de la democràcia en l'assimilació social dels resultats de la ciència. O tindrem tecnologies totalitàries, imposades en contra de la voluntat del conjunt dels ciutadans i sense plena consciència del conjunt de les seves implicacions.

La humanitat no ha conegut fins avui cap totalitarisme benèfic, per més màscara de modernisme amb què pugui presentar-se.

UN MÓN SENSE TORTURA ÉS POSSIBLE

És possible arribar a eradicar, un dia, l'assot de la tortura? És molt difícil, excepte si s'aconsegueix que la població es conscienciï massivament en contra de la tortura. I per què és tan difícil? Doncs perquè totes les persones portem dins el germen de la tortura, i totes podem, algun dia, en determinades circumstàncies, arribar a ser torturadores. Per exemple,

- soldats francesos en els anys 50, arribats a la guerra d'Algèria, cometien actes que mai no haurien cregut ser capaços de realitzar;
- el mateix, però en el règim de Pinochet a Xile, on pares de família, correctes amb la seva esposa i fills, van arribar a ser torturadors en el seu treball;
- per quina estranya raó, un membre de la Resistència francesa que va viure de prop els assassinats de ciutadans perpetrats per soldats alemanys el 1944, pot, el 1955, a Algèria, ordenar ell mateix l'assassinat de ciutadans àrabs?

És possible un món sense tortura? Clar que és possible! Però la primera cosa que és necessari és canviar el xip de la població. Els governs dominen els mitjans de comunicació, difonen la idea que la tortura és dolenta però que no ho és tant quan s'aplica als "enemics". No fer excepcions als Drets Humans és el primer objectiu de l'ACAT i de les ONG que lluiten per l'abolició de la tortura.

El dia que els governants sàpiguen dialogar amb els grups de l'oposició, i les consultes i el diàleg popular primin sobre les imposicions, no necessitaran la tortura com a mitjà de govern per reduir els seus opositors o per arrancar-los confessions.

El dia que els ciutadans i ciutadanes siguem capaços de reaccionar contra la tortura d'una manera massiva i escoltem més les persones detingudes que denuncien tortura (els governants sempre neguen que passi dins les seves forces de seguretat), s'haurà iniciat l'eradicació de la tortura.

La tortura, com la guerra, són potser les xacres més perverses a eradicar.

Emili Chalaux, President d'ACAT-Catalunya/Espanya
ACAT, Acció dels Cristians per a l'Abolició de la Tortura, és una associació ecumènica. L'ACAT-Catalunya/Espanya és membre de la Federació Internacional de l'ACAT, i té estatut consultiu davant l'ONU, el Consell d'Europa i la Comissió Africana de Drets dels Homes i els Pobles.

Dels 195 països del món, 86 apliquen la pena de mort i a 150 es tortura, en 80 d'ells de manera sistemàtica.